

DE ROSDOEK

heemkundige studiekring
DE ACHT ZALIGHEDEN

D E R O S D O E K

aflevering 14,
januari 1979

Redactie :

Th. van der Aalst, Ganzestraat 17, Hapert
C. Cornelissen, Nieuwstraat 74, Eersel
F.A. van Dijk, Odradastraat 26, Eersel
H. Huijbers, Riethovenseweg 31, Steensel

Verzorging :

L. Vermeulen, Blokstraat 15, Bergeyk

TEN GELEIDE.

1979 is al weer enige weken oud, maar toch wenst het bestuur dat dit nieuwe jaar voor U allen zeer voorspoedig mag zijn, en dat het onze kring veel activiteiten zal bezorgen.

De werkgroep "Kempische Kerken en Torens" heeft haar handen nog vol aan het gigantische werk, waaraan ze vol elan is begonnen. Van alle zijden, archieven en architectenbureaux, kerk- en gemeentebesturen, stroomt het materiaal binnen. De liefde voor dit project heeft geleid tot het ijveren voor een spoedige restauratie van vooral de torens van Bladel en Hoogeloon die in een betreurenswaardige toestand van verval verkeren. Of dit beloofd wordt, moet afgewacht worden. In ieder geval heeft de coördinator, M. Hurkmans, met een deputatie van de werkgroep, alsmede de burgemeester van Bladel met een lid van het kerkbestuur en de secretaris van Hoogeloon, in Den Haag in een open gesprek met een afvaardiging van het C.D.A. onder leiding van de heer Lubbers, de aandacht gekregen voor de twee torens. En nu maar hopen dat het ministerie van C.R.M. en met name Monumentenzorg er haast mee maakt, dat restauratie mogelijk wordt.

Ook de werkgroep Vessem-Knegsel-Wintelre is één en al bezigheid. Tijdens de - uitgestelde - jaarvergadering zal ook zij ons hiervan op de hoogte stellen, zij bedrijft heemkunde op allerlei gebied.

De redactie hoopt voor dit jaar op veel kopie en ook op één of twee leden die met ons de "Rosdoek" tot een nog lezenswaardiger periodiek willen maken.

Het bestuur.

De volgende Rosdoek verschijnt in mei 1979.

Copy wordt ingewacht tot uiterlijk 1 april 1979 bij één der redactieleden.

LIEDEREN EN DANSEN UIT DE KEMPEN.

Op 29 september 1978 was het feest in onze kring : Harrie Franken, de man van "Ut Muziek" die de liederen opspoorde, zag zijn noest werken bekroond. De eerste druk - in een oplage van 2000 exemplaren ! - van "Liederen en Dansen uit de Kempen" werd ten doop gehouden.

Het was er een gezellige drukte in "Het Buurthuis" te Bergeyk. "Ut Muziek" was vanzelfsprekend voltallig aanwezig, evenals veel familieleden, vrienden en kennissen van Harrie en Nel Franken, een groot aantal personen die veel liederen overgedragen hebben, leden van de eigen kring en van het Stichtingsbestuur, burgemeesters en Gedeputeerde Van der Hart in onze provincie.

Vanzelfsprekend was ook aanwezig Peer van der Kruis met zijn vrouw, die door zijn suggestieve houtsneden dit uitzonderlijke boek in een kunstzinnige sfeer heeft geplaatst door zijn volkse typen.

De voorzitter van de Heemkundige Studiekring "De Acht Zaligheden" memoreerde in zijn lofrede de aanvang van dit excellente werk van 7 jaar speurderswerk en de wijze waarop het tot stand is gekomen. Dat zijn zeer lovende woorden voor de schrijver Harrie Franken en ook voor Peer van der Kruis en de gebroeders W. en T. Huybregts, de drukkers van dit eerste Brabantse liedboek, geen gelegenheidswoorden waren, bleek duidelijk.

De heer G. Beex, voorzitter van het Stichtingsbestuur van Brabants Heem, lichtte in zijn woord de grote betekenis van dit boek en ook van de houtsneden toe, voordat hij namens de organisatoren, de Stichting Eicha, de Heemkundige Studiekring "De Acht Zaligheden" en de Stichting Brabants Heem, het eerste boek officieel aan de schrijver en het tweede aan Peer van der Kruis overhandigde. Ook de heer Van der Hart ontving als Gedeputeerde voor Cultuur van G.S. in Noord-Brabant het waardevolle liedboek.

Uit een ongedwongen antwoord van Harrie Franken bleek duidelijk hoe hij zijn materiaal verzameld had : Sjo Mermans, Jos Claessen en Jan Bruininkx gaven staaltjes van het echte volkslied ten beste. Onder een ovationeel applaus kregen zij door de dankbare schrijver het liedboek overhandigd.

Gedeputeerde J. van der Hart bewonderde het in de schrijver vooral dat hij, zonder aanvankelijke steun van buiten, zoveel initiatief had genomen en was van mening dat zo'n particulier initiatief veel meer gestimuleerd moest worden.

In een paar minuten, die wat uitliepen, stak Tjaard de Haan, op de hem spitse manier, als Noord-Nederlander de loftrompet over de onnaspeurlijke en vooral wetenschappelijke manier, waarop Harrie Franken in zo korte tijd zijn boek gecomponeerd had.

Het kon niet anders of "Ut Muziek" moest ook deze avond op de planken. En dat betekent steeds een succes, vooral ook door het uitgebreide repertoire.

Vele vrienden waren aanwezig om de schrijver te huldigen : "De Klocht" deed dit in haar eigen muzikale hulde en Willem Iven door zijn verbale eerbetoon met schetsjes en verzen uit zijn jongste werk.

Het is een gezellige en voor velen zeer late avond geworden met muziek in de grote zaal en spontaan optreden in de voorhal.

Voor mij mag er ieder jaar zo'n gezellig boek ten doop gehouden worden.

C. Cornelissen.

EEN STUK WESTERHOVENSE ONDERWIJSGESCHIEDENIS (vervolg)

Tot en met de benoeming van P.N. Panken tot tijdelijk schoolonderwijzer van de gemeente Westerhoven is alles vlot gegaan om na het ontslag van Samuel Lamm de voortgang van het onderwijs veilig te stellen, maar dan heeft men geen haast meer en duurt het bijna 1½ jaar voor er weer eens iets gebeurt.

Pas op 10-5-1842 wordt door de heer J. de Jong schoolopziener van het district het vergelijkend examen gehouden in de school te Westerhoven. Vier sollicitanten werden daarbij getest waaronder de waarnemend onderwijzer P.N. Panken onder het toezien van de voltallige gemeenteraad en de gemeentesecretaris en volgens het dagboek van de heer Panken ook de Zeer Eerw. Heer Pastoor, ofschoon er een schrijven is van de schoolopziener d.d. 20-4-1842 dat "niemand wie hij ook zijn moge, bij dat examen worde toegelaten".

Het Raadsverslag zegt hierover het volgende :

"De raad der gemeente Westerhoven 3e District 2e gedeelte 5e schooldistrict Provincie Nood Brabant, op heden den tiende Mei 1842 vergadert zijnde zijn opgekomen J. Verhagen burgemeester, Lourens Baken en Simon Adams accesoren, Hendrik van de Laak, Pieter Verhoeven, Peter Johannes Kuylaars en Peter Johannes Schellens leden en Leendert van Galen secretaris in het schoollokaal dezer gemeente ten einde tegenwoordig te zijn bij het vergelijkend examen voor de vier opgekomen sollicitanten naar den post van schoolonderwijzer dezer gemeente door het ontslag van Samuel Lamm door den heer J. de Jong schoolopziener van het district gehouden welke vier sollicitanten allen voldoende blijken hunner bekwaamheden hebben gegeven in overweging genomen hebbende dat den sollicitant Panken Petrus Norbertus tijdelijk waarnemenden onderwijzer in deze gemeente oud 22 jaren denzelven post meer dan een jaar naar genoegen der ingezetenen heeft waargenomen en daarop zijn gegeven onderwijs noch gedrag gedurende dien tijd niets viel aan te merken zo nemen wij Burgemeester en Leden van den Raad der gemeente Westerhoven de vrij-

heid den persoon van Panken P.N. voor te dragen om tot onderwijzer dezer gemeente op de gewone voordelen aan de post verbonden te worden benoemd.

" Het Gemeente bestuur van Westerhoven.

Volgens het dagboek van Panken heeft hij op 11-8-1842 in handen van de Staatsraad-Gouverneur Mr. A.J. Borret te 's Hertogenbosch de eed Afgelegd en op 29-8-1842 het onderwijs geopend. Dit laatste blijkt ook uit de navolgende brief van 3-9-1842 van het gemeentebestuur aan de afd. Finantiën van de provincie.

"In voldoening aan de hierboven aangehaalde missive hebben wij de eer te berichten dat door Petrus Norbertus Panken aangesteld als schoolonderwijzer in deze gemeente op den 29 Aug. j.l. deze school heeft aanvaard en het onderwijs geopend terwijl sedert het ontslag van Samuel Lamm de school tijdelijk is waargenomen door de thans aangestelde onderwijzer P.N. Panken.

Over die dag van het vergelijkend examen vinden we in de gemeentelijke stukken nog dat autorisatie wordt gevraagd op een begrotingsaanvulling in verband met de gemeenterekening van 1842 voor o.a.

"Wegens verteering van eten enz. bij de vergadering van den Raad met het doen van examen van den onderwijzer f. 3,60.

Verder komt in de rekening van 1843 voor een betaling van een declaratie van den schoolopziener de Jong, welke is betaald op 12 Januari 1844 en die luidt als volgt :

"Komt den Schoolopziener in het 5e District van Noord Brabant van de Gemeente Westerhoven, aan vacatiegelden voor het houden van het vergelijkend onderzoek, 10 Mei 1842, der sollicitanten naar den als toen vacanten schoolonderwijzerspost dier Gemeente
" 4 Uren afstand, acht gulden f. 8,-
" get.: De Jong
" Schoolopziener

Inmiddels was op 2 Januari 1842 een Koninklijk Besluit verschenen, houdende nadere bepalingen ten aanzien van het lager onderwijs. Hierin werd o.m. geregeld dat de schoolopziener van elk district moest zorgen dat er in iedere

kleine stad of gemeente van zijn district een commissie voor het schooltoezicht kwam. Verder staat er in art. 7 van dit Kon. Besluit :

"Bij het vervullen van schoolonderwijzers-plaatsen in "steden en gemeenten, waar slechts ééne lagere school "bestaat, zal, na gehouden vergelijkend examen, bij na- "genoeg gelijke bekwaamheid en verdere geschiktheid der "candidaten, billijk acht worden geslagen op derzelver "Godsdienstige gezindheid en op die van de meerderheid "der ingezetenen.

Dit K.B. werd al enige tijd verwacht, en het is zeer waarschijnlijk dat dit er toe heeft bijgedragen dat er na de oproep voor kandidaten zolang getraineed is met het houden van een vergelijkend examen. Dit verklaart ook waarom er maar vier van de oorspronkelijke tien candidaten aan het onderzoek deel nemen.

Mogelijk waren er inmiddels al voorzien van een baan, maar zeker hebben zich de protestanten kandidaten ook al bij voorbaat teruggetrokken. In ieder geval gaf het de gemeente Westerhoven de mogelijkheid om na de protestante onderwijzers Geert Lamm en Samuel Lamm in Mei 1842 de katholieke P.N. Panken benoemd te krijgen.

Wat betreft de commissie van toezicht schrijven B en W van Westerhoven op 26-2-1842 aan de heer schoolopziener 5e District te Oirschot :

"Ter voldoening van Uw E.G. missive van den 19e dezer "hebben wij de eer op te geven deze geschikte personen "voor het schooltoezicht

- " 1e Jan van Velsen stoel-en wieldraaijer
- " oud 34 jaren
- " 2e Lourens Baken landbouwer
- " oud 36 jaren
- " 3e Peter Johannis Schellens landbouwer
- " oud 35 jaren

"De onder 2 genoemde is tevens accessor en de onder 3 "genoemde lid van het gemeentebestuur, terwijl voorts "alle drie de R.C. godsdienst belijden.

Blijkbaar kan de heer schoolopziener hiermede accoord gaan want op 16-3-1842 wordt hem een raadsbesluit gezonden waarbij deze drie heren benoemd zijn als leden moe- tende uitmaken de schoolcommissie.

Het schoolgebouw waarin de onderwijzer P.N. Panken zijn lessen moest geven was zoals we eerder hebben gezien in 1826 gebouwd. Panken schrijft in zijn beknopte geschiedenis van Westerhoven dat dit schoolgebouw vanaf 1840 (toen werd hij waarnemend enige onderwijzer) goed werd onderhouden en verbeterd.

Inderdaad is er in Pankens tijd nog al eens een begrotingsoverschrijding geweest in verband met het onderhoud van het schoolgebouw. Zo vraagt het gemeentebestuur op 11-10-1849 autorisatie om op de rekening van 1848 te mogen brengen :

" aandeel in de brandassurantie	f. 1,52
" M. Gielens reparatie aan de school	f. 2,50
" J.v. Velsen als voor	f. 4,38
" R.Verbeek levering van dekbanden voor het dak	f.0,42
" P.J. Smolders arbeid aan de school	f. 0,35
" J. Neutkens levering van dekbanden	f. 0,68
" Joseph Kaanen voor het leveren van kalk	
" voor de school	f. 5,52 $\frac{1}{2}$
" Petrus Johannes Kuijlaars wegens levering	
" van hout	f. 4,89
" Martinus Bekkers reparatie aan school en	
" schoolhuis	f. 4,72 $\frac{1}{2}$
" Willem Peels ter zake als voor	f. 3,85
" Cornelis van de Rijt als voor	f. 3,50
" Willem Neutkens als voor	f. 1,90
" Hendrik van de Ven wegens levering van	
" een nw. kagchel	f.18,00
" P.N. Panken wegens levering van smeer v.h.	
" uurwerk	f. 0,80
" Samen	f.53,04
" Uitgetrokken op post 17 van de begroting	f.10,00
" Zijnde overschreden	f.43,04
"	=====

Voor het jaar 1849 wordt dan op de begroting f. 70,- uitgetrokken voor onderhoud school en schoolhuis, maar Prov. Staten staan slechts f. 30,- toe daar volgens hen de dienst het niet toelaat.

Maar op 29-10-1850 volgt dan prompt een verzoek om autorisatie van een hoger bedrag op de rekening 1849 en wel als volgt :

" aandeel in de brandassurantie	f. 1,52
" A.Driesen reparatie aan de klok	f. 1,30
" J.v.Velsen id. school	f. 3,14 $\frac{1}{2}$
" P.N.Panken smeer aan het uurwerk	f. 1,15
" Wed.H.v.Gerwen reparatie school	f. 5,55
" J.Kanen idem	f. 4,91
" J.Kanen idem	f. 4,—
" T.v.Hout idem	f. 3,20
" S.Lamm idem	f. 1,95
" P.J. Smolders idem	f. 1,35
" M.Bekkers idem	f. 0,94
" Kind.C. Smolders idem	f. 0,40
" W.v.Gerven idem	f.18,51 $\frac{1}{2}$
" P.Verhoeven leverantie van hout aan idem	f. 8,90
" Totaal	f.56,83
" Begroot	f.30,00
" Overschrijding	f.26,83
"	=====

Ook de overige kosten van het onderwijs stegen door de zeer terechte declaraties van P.N. Panken voor les gelden en les materiaal voor kinderen van armlastige ouders. Een van de voordelen verbonden aan het onderwijzersambt was het vrij wonen in een gemeentewoning met gebruik van een tuin.

De woning waarin Samuel Lamm had gewoond stamde uit 1659 en was zeer slecht. Panken heeft dan ook in het begin van zijn onderwijzersloopbaan bij diverse mensen ingewoond. In het archief van de gemeente wordt voor het eerst over een nieuwe onderwijzerswoning gesproken in een brief aan de Commissaris van 14 Febr. 1849 van de burgemeester Jan Neutkens die de op 3-4-1846 overleden Jan Verhagen is opgevolgd.

" Ik heb de eer Uw Edel Gestr. bij deze te berigten dat ik op hedenmorgen om elf ure raadsvergadering heb belegd in het Schoollokaal al waar de leden van den Raad waren opgekomen om over de verplaatsing der Raadskamer te spreken dat wij omtrent een uur lang hebben gesproken over het bouwen van een nieuwe Raadskamer aan het schoolgebouw of eene te bouwen onderwijzerswoning.

En verder gaat de brief over huur van een raadskamer.

In 1850 schijnt Panken zich omtrent het uitblijven van een woning te hebben gewend tot Gedeputeerde Staten van Noordbrabant.

In het archief bevindt zich de zwaar beschadigde brief van G.J. aan het gemeentebestuur van Westerhoven d.d. 24 December 1850.

" Bij apostille van den 16 Augustus 1850 Litt.V. hebben wij om berigt aan U gezonden een klagte van den Onderwijzer in Uwe gemeente, en bij van den 19 November l.l. hebben wij U daaraan herinnerd. Des niettegenstaande dat berigt nog niet toege..... en dat noopt ons U dringend te schrijven, hetzelfde alsnog ontvangst dezer aan ons te zenden, of ons anders bekend te maken met de redenen die zulks mogten verhinderen.

Deze brief is door de Staatsraad-Gouverneur M.A.J. Borret zelf getekend.

Op 29 Januari 1851 antwoordt het Gem.Bestuur van Westerhoven op de brief van 16-8-50 en zwijgen over de laatste brief. Zij schrijven het volgende :

" U Ed. Groot Achtbaren bij de hierneven aangeduide missive in onze handen hebbende gelieve te stellen ten fine van berigt en consideratien. Een verzoek van P.N. Panken onderwijzer in deze gemeente, houdende verzoek tot het verkrijgen van eene geschikte woning hebben wij de eer onder terugzending der stukken te berigten. Dat wij sedert geruimen tijd bedacht zijn geweest op eene verbetering der thans bestaande onderwijzerswoning, die zooals berigt in het verzoek, wordt aangeduid veele reparatien of geheele herstelling behoeft. Het gemeentebestuur heeft wel ingezien dat het huis herstelling noodig heeft, doch omdat de onderwijzer Panken ongehuwd is en de fondsen des gemeentes kas geene groote uitgaven toelieten is hetzelfde van den eenen tijd tot den anderen uitgesteld geworden. Dat thans door hetzelfde daarvan werk is gemaakt om een teekening en begrooting van kosten te doen maken die wij op heden aan U.Ed.G.A. hebben ingezonden.

Uit de verdere correspondentie blijkt dat deze tekening en begrooting handelde over een onderwijzerswoning met aangebouwde raadskamer en spreekkamer.

Op 23 Mei 1851 antwoorden GS aan de gemeente dat er een rijkssubsidie in de bouw van de onderwijzerswoning zal worden gegeven van f.375,— en een subsidie voor een zelfde bedrag door de provincie maar onder de voorwaarde dat de gemeente zo spoedig mogelijk voor het ontbrekende geld een begrotingswijziging indient, het bestek aanpast aan de opmerkingen die de hoofdingenieur Fijnse van het 6e district van de Waterstaat heeft gemaakt en die in copie zijn meegezonden, dat er snel moet worden begonnen en uiterlijk in het jaar 1852 de bouw moet zijn voltooid en dat de schoolopziener in het 5e district de nakoming van de voorwaarden zal volgen en zo nodig bevorderen.

Op 19-7-1851 zendt het gemeentebestuur een verslag van een raadsvergadering met een nieuw bestek en tekening en begroting, nu voor een onderwijzerswoning zonder raadskamer.

Dit bestek dat opgemaakt is door Peter Klessens & Zn te Eersel (in 1826 bouwer van de school) en op basis waarvan uiteindelijk is gebouwd bevindt zich in het gem. archief van Westerhoven en zal in een volgende aflevering worden gepubliceerd.

Op 26-4-1852 besluit de raad tot aankoop van een perceel grond sectie A No.959 groot 24-90 voor f. 200,— ten behoeve van de bouw van de onderwijzerswoning. Bovendien besluit de raad tot aanvraag van goedkeuring op een begrotingswijziging ten behoeve van de bouw en aankoop van grond voor de onderwijzerswoning ten bedrage van

Subsidie Rijk	f. 375,—
Subsidie Provincie	<u>f. 375,— f. 750,—</u>

Blijft f. 1214,44½ ten laste

van het voordelig saldo der begroting 1852 zodat daar nog resteert een voordelig saldo van f. 413,73½.

Deze besluiten werden genomen nadat de schoolopziener te Oirschot bij brief van 18-2-1852 en Ged.Staten met hun brieven van 6-4 en 17-4-1852 daar op hadden aangedrongen, en deze laatste zelfs met de dreiging tot intrekking der subsidie.

Op 30 april 1852 volgt dan al de goedkeuring door G.S. op deze twee raadsbesluiten waarbij nog eens verwezen wordt naar de opmerkingen van de Waterstaats ingenieur.

Op 5 Mei 1852 bericht het gemeentebestuur aan G.S.
 " Dat de raad heeft goedgevonden en met eenpaarigheid
 " van stemmen heeft besloten zoals hij besluit bij deze :
 " 1e. Alvorens het bewonen van den schoolonderwijzer
 " zal worden voorzien een bergplaats voor brandstoffen en
 " geitenstal enz.
 " 2e. Het gebruik van het oude hout waar zulks bezwaar
 " wordt in opgemerkt zal het gemeentebestuur ze doen
 " voorzien zo zulke insecte wegens weegluizen mogten
 " bestaan.
 " Zoo heeft men gezamenlijk beraadslaagd om de overige
 " artikelen ter goedkeuring van het gemaakte bestek te
 " bepalen en zulks daaraan te blijven gedragen.

18 Mei bericht G.S. aan de gemeente naar aanleiding van een rapport van de prov. onderwijscommissie naar aanleiding van een adres van de openbaren onderwijzer te Westerhoven om conform het bericht van 5 Mei te handelen. Als er nog niet begonnen is met spoed te beginnen en onafgebroken voort te zetten volgens bestek en de daarbij gemaakte opmerkingen. Vooral goede materialen te gebruiken en vooral geen ander dan deugdzaam en met geen ongedierte besmet hout te verwerken.

Op 24 Mei heeft blijkbaar de burgemeester van Westerhoven aan G.S. bericht dat hij bezwaar heeft tegen het bouwen van de woning op de door de gemeente daartoe aangekochte grond omdat deze zeer laag en slecht gelegen is en meer dan 1½ el zoude dienen te worden verhoogd.

G.S. berichten hierop op 28 Mei 1852 dat de aanbesteding moet worden uitgesteld en beslissen dat een onderzoek in loco zal plaats hebben. Dat onderzoek heeft 23-6-1852 plaats door de gedeputeerde Mutsaers en de griffier van Cooth en de hoofd-ing. van het 6e district van de Waterstaat. Het schijnt toch allemaal in orde te zijn want op 2 July wordt de aanbesteding gehouden.

De minst inschrijvende is dan Willem van Gerwen, timmerman te Westerhoven voor de som van f. 1375,49.

Op 26-7 informeert de gemeente G.S. hierover.

18-1-1853 bericht het gemeentebestuur aan G.S. dat de woning bijna klaar is en vraagt naar de toegezegde subsidie.

Op 18 Febr. vraagt de schoolopziener naar de stand van zaken met opgave van de juiste kosten en op 16 Maart vraagt de secretaris van de Commissie van Onderwijs in de provincie Noord Brabant hiernaar.

De beide heren krijgen op 8-3 resp. 18-3 bericht van het gemeentebestuur dat de woning klaar is behalve het bezetten der muren en het afwerpen van het houtwerk dat beter in het voorjaar dan in het najaar kan gebeuren evenals de bouw van de stal en het brandhuis wat ook in het voorjaar in orde zal worden gebracht.

Bovendien berichten zij dan dat : "de kosten van het opmaken van de bestekken, teekenen en conditiën en een beoordeelbaar opzicht nog f. 60,— bedragen".

Na nogmaals een zeer dringend beroep op het gemeentebestuur krijgt de schoolopziener dan op 2 Dec. 1853 de door hem gevraagde opgave van kosten voor de onderwijzerswoning welke luidt als volgt :

" a) aankoop van den grond	f. 170,—
" b) kosten op den aankoop	f. 12,30½
" c) aanbesteding van het bouwen	f. 1395,49
" d) zegels en registratie van aanbesteding	f. 13,74
" e) keuring der materialen en kosten v.toezigt	f. 65,10
" Totaal der kosten	f. 1636,63½
" Bijdrage : a) door het Rijk	f. 375,—
" b) door de Provincie	f. 375,—
"	f. 750,—
" Zijnde de restant ad f. 886,63½ door de gemeente ge-	
" dragen.	

Omtrent datgene wat hierna precies heeft plaats gevonden laat ons het archief in de steek. Practisch zeker is er toen kwestie gekomen over de afwerking en het bijbouwen van stal en brandhok. Op de begroting voor 1854, vastgesteld door de raad op 29-10-1853 en goedgekeurd door G.S. op 22-11-1853 komt de post voor :

" bouwen van een schuur bij de onderwijzerswoning f. 100,—"

De overige kosten van de bouw van de onderwijzerswoning zijn dan nog nooit in de begroting verwerkt niettegenstaande daar al lang een raadsbesluit over is.

Op 26-6-1855 keuren G.S. een begrotingswijziging goed, vastgesteld in de raadsvergadering van 22-6-1855 voor

de dienst 1854 voor het bouwen van een nieuwe onderwijzerswoning ad f.1550,— en als inkomsten raamt men f.375,— Rijkssubsidie. Waarschijnlijk hebben G.S. hun dreigement van eertijds, om indien niet vlot werd afgebouwd het door hen toegezegde subsidie in te trekken, uitgevoerd. In de finantiële stukken in het archief is de ontvangst van dit subsidie tenminste nergens te vinden. Helaas zijn tot nu toe geen stukken gevonden die dit bevestigen.

In November 1855 kan P.N. Panken dan eindelijk het schoolhuis betrekken, 13 jaar na zijn definitieve benoeming en 5 jaar nadat hij zich omtrent het uitblijven van een goede woning tot G.S. had gewend.

14 Februari 1856 wordt door de raad der gemeente Westerhoven tot leden van de Commissie van Plaatselijk Toezicht over het Onderwijs benoemd:

- 1e De WelEerwaarde Heer W. van der Dussen R.C. Pastoor
- 2e De Heeren J. Neutkens Burgemeester en
- 3e J. Evers Wethouder allen wonende te Westerhoven en volgens het verzoek om goedkeuring om deze personen voor genoemde commissie te mogen benoemen aan de Schoolopziener te Eindhoven zijn allen van de R.C. godsdienst.

Met de nieuwe wet op het lager onderwijs van 13 Augustus 1857 wordt bepaald dat deze commissie in het vervolg wordt gevormd door het College van Burgemeester en Wethouders. De voorbereiding op deze wet heeft nog al wat gemoederen in beweging gebracht. Naar aanleiding van het ontwerp van wet richtte de raad der gemeente Westerhoven, en waarschijnlijk alle raden uit dit gebied, zich met een request tot de Tweede Kamer der Staten Generaal met de volgende inhoud :

- " Mijne Heeren,
- " De Raad der gemeente Westerhoven, Provincie Noordbrabant, gezien hebbende het ontwerp van wet op het lager onderwijs thans bij Uwe vergadering in behandeling,
- " acht zich verplicht de daartegen bij hen bestaande bezwaren aan Uwe ernstige overweging aan te bevelen.
- " Art.24 van gemeld ontwerp bevat dat elke gemeente in de kosten van haar lager onderwijs voorziet. Deze bepaling alleen Mijne Heeren, zoude onze bezorgdheid wettigen, omdat daardoor op deze, en alle naburige

" gemeenten eenen last wordt opgelegd die de helft van
" hare inkomsten zal absorbeeren en mitsdien is ondra-
" gelijk.
" Doch ons bezwaar wordt meer wettig, wanneer wij durven
" veronderstellen dat de ons op te leggen last is onwet-
" tig.
" Immers in vorige eeuwen zijn in dezen lande verschillen-
" de fondsen gecreeërd tot geestelijke doeleinden en voor-
" al voor het onderwijs der jeugd. Deze fondsen bestaan-
" de in cijzen, tienden, renten en andere revenuën, zijn
" in de 17e eeuw door den staat aangeslagen, eerst afzon-
" derlijk beheerd, later met de domeinen vereenigd. Die
" de vruchten geniet moet de lasten dragen, dezen regel
" zoo rechtvaardig, is dan ook steeds gevolgd, van daar
" dat door den staat de jaarwedden voor de schoolmeesters
" in deze provincie steeds zijn voldaan.
" En thans wil men alle gemeenten, bij het ontwerp op een
" lijn stellen, van de vroegere gecreeëerde fondsen is in
" Noordbrabant niets meer te vinden. Reden waarom wij ver-
" zoeken Mijne Heeren ! dat als het beginsel in art.24
" der wet worde gehuldigd, dat dan in de wet worde opge-
" nomen de waarborging onzer verkregen en steeds genoten
" regten, waartoe wij eerbiedig doch dringend Uwe mede-
" werking inroepen.
" Gedaan te Westerhoven den 5 Maart 1856
" De Raad voornoemd.

Met de nieuwe wet werden wel wat mistoestanden opgeruimd.
Het door de ouders te betalen schoolgeld kwam niet meer
aan de onderwijzer maar aan de gemeente. De onderwijzer
mocht zonder toestemming van Gedeputeerde Staten geen bij-
baantjes meer hebben en hij mocht niet meer als leveran-
cier van schoolbehoefden optreden, waarbij altijd wat aan
de strijkstok bleef hangen. Dit laatste werd voor 1858
voor de hoofdonderwijzer P.N. Panken door het gemeente-
bestuur getaxeerd op f.12,—.
P.N. Panken was bovendien Bestelhuishouder bij de Poste-
rijen en klokkenist en verkreeg toestemming deze functies
tijdelijk te blijven waarnemen tot 1 Januari 1860 bij be-
sluit van G.S. van 21 Juni 1859.
Wel was de salarisregeling een stuk verbeterd. Op 29 Sep-
tember 1860 stelde de gemeenteraad van Westerhoven gelet

op de Wet op het Lager Onderwijs van 13-8-1857 de jaar-
wedde van de hoofdonderwijzer vast op f.400,— ingaande
1-1-1861.
Alvorens dit besluit goed te keuren vroegen G.S. om ter
stimulering van de onderwijzer niet op dit wettelijk mi-
nimum te gaan zitten, maar hier nog een bedrag per kind
dat de school bezocht aan toe te voegen, om zo doende
de onderwijzer te betrekken bij het regelmatig school-
bezoek der kinderen. De raad antwoordde hierop :
" Wegens een veranderlijk inkomen toe te kennen aan den
" onderwijzer.
" Ware het onderwijs goed te noemen dan zouden men gaar-
" ne medewerken om door geldelijke bijdrage het onder-
" wijs nog te verbeteren, maar aangezien verschillende
" ouders hunne kinderen naar een aangrenzende gemeente
" ter school zenden uit ontevredenheid over het onder-
" wijs alhier gegeven, ja nu zelf in het provinciaal
" verslag over 1858 de staat van het onderwijs in de
" gemeente slecht wordt genoemd kan de gemeenteraad het
" voor zich niet verantwoord en buitengewoone belooningen
" toe te kennen.

Men was dus niet tevreden over de hoofdonderwijzer P.N.
Panken.

De beoordeling van de plaatselijke schoolcommissie over
het jaar 1859 getuigt daar ook van. Daar lezen wij :

" Ontrent den onderwijzer kunnen wij opmerken
" Bekwaamheid redelijk wel bezit der 3e rang
" IJver laat te wenschen over
" Gedrag goed
" Eh wat verder in dat verslag staat :
" 5 kinderen uit eene andere gemeente kwamen hier ter
" school, en een gelijk getal uit deze gemeente gaan el-
" ders ter school. De ons bekende redenen hiervan zijn bij
" het vorige verslag reeds opgegeven.
" Helaas is dit vorige verslag dus over het jaar 1858 nog
" niet gevonden.
" Ook de brievenboeken vanaf eind 1860 en zelfs de raads-
" verslagen zijn niet bijgehouden.
" Het eerstvolgende raadsverslag is weer van 27 Juni 1867
" en handelt over het onmiddellijk ontslag van de gemeen-
" tesecretaris J. Swinkels

" om reden zijner nalatigheid en slordigheid enz. enz."

Toch willen wij trachten deze geschiedenis van het onderwijs te Westerhoven, voldoende onderbouwd met gegevens uit het gemeentelijk archief, over enige tijd weer voort te zetten.

W.C.M. van Nuenen.

SLUIT DE VENSTERS !

Daar komt een onweder opzetten, spoedig, alles digt; van boven tot beneden!

Lieve mensen, houdt ge niet van frissche lucht? Wilt ge, nu juist, nu na een' heeten dag deze dubbel verkwikkend zou zijn, haar beletten binnen te dringen? Houdt ge u en de uwen voor planten uit de keerkringslanden, die slechts in eene broeikas groeijen kunnen?

Zoo niet, schuif op dan de ramen, als de regen er niet al te ruim binnendringt, en laat ze in dit geval ten minste een weinig open.

Houdt ge dit voor gevaarlijk? Waarom? Omdat grootmoeder in hare jeugd dit van hare grootmoeder heeft hooren zeggen?

Er is voor de bewering, dat open ramen, dat togt in huis, bij een onweder het inslaan van den bliksem zouden begunstigen, geen schijn van grond te vinden.

Uit : Volksalmanak van 1855

DE TEUTEN UIT DE NOTARISAKTEN

Bij het doornemen van de notarisakten van Antonie en Leendert van Galen op zoek naar oude veldnamen, vonden we ook een aantal teuten-dokumenten.

De akten, die we in het vervolg zullen aangeven met NA, beslaan een periode van 1821 tot 1850. Zoals bekend, waren Antonie en zijn zoon Leendert in deze periode notaris te Bergeyk. De dokumenten zijn soms in het Duits of het Deens gesteld. Het gaat hierbij om volmachten, die worden verleend door een teut aan derden om in zijn naam transacties te doen, zoals de verkoop van een stuk grond. Deze volmachten waren nodig omdat de teuten soms jaren achtereen of permanent in het buitenland woonden. Een overzicht van de voornaamste gegevens uit deze dokumenten en uit de notarisakten kan men vinden aan het eind van dit artikel.

Zoals bekend waren teuten lieden die naar het buitenland trokken om handel te drijven in koper of mensenhaar of om er een gespecialiseerd beroep uit te oefenen (dieren besnijden).

De teuten in Luyksgestel dreven handel in koperwaren in Denemarken en organiseerden zich in een compagnie met een centraal magazijn te Horssens. De bloeitijd voor hun handel valt rond 1800 (T 145). Er waren toen 18 leden in de vennootschap. Tussen 1813 en 1820 is er een daling van de inkomsten met daarop weer een stijging in de periode dat Hendrik Wils voorzitter van de compagnie is. (Horssens 1829-1837). Na deze periode is Hendrik terug in Faaborg. Bij een volkstelling te Faaborg in 1845 staat zijn naam op de lijst (T 153). Op deze lijst staat ook de naam "Hendrik Schumacher, 50 jaar". Dit is ongetwijfeld dezelfde persoon als Hendrik Schoenmakers in 1830 "woonachtig te Luyksgestel", volgens notarisakte. Het oudst bewaarde handelskontraakt dat de teuten sloten te Horssens op 1 januari 1806 vermeldt de namen van de leden van de compagnie. Enkele van deze namen komen we tegen in notarisakten. Johan Jacobs in 1806 lid, woont in 1826 te Norresundbye; Jan van der Sterren eveneens lid, woont in 1826 te Luyksgestel (zie de lijst); Arnold Ververs blijkt in 1830 te Kopenhagen te wonen en Jan Melskens moet voor 1827 zijn overleden, want een nota-

risakte vermeldt "de weduwe Jan Melskens caveerende voor Adriaan Groenen negotieerende te dingelstad in Duitsland".

Naast dit kontrakt werd op 8 december 1805 ook een kontrakt voor de leerjongens opgesteld (T 153) en dit vermeldt de volgende leerlingen :

Jan Borrenbergs	Jacob Schoonen
Romoldus Lindthoven	Frans Jacobs
Peeter Peeters	Jan Jan Melskens
Hendrik Cortens	Johan Loyen
Willem Jonkers	Lambert Melskens
Jan Gronen	Peeter Eyndhoven

Van deze lijst vinden we de volgende namen in notarisakten terug :

"Romoldus van Eyndhoven, koopman wonende te Luyksgestel" (1827);

"Peter Jan Peters, herbergier wonende te Luyksgestel" (1826);

"Lambert Melskens, wonende te Horssens in het koninkrijk denemarken" (1825);

"Johan Groenen wonende te Mellerichstad in Beyeren" (1828); hij is vermoedelijk niet dezelfde als Jan Gronen van de lijst hierboven.

De compagnie heette toen Jan Pleck en Co, naar de voorzitter Jan Pleck, die in 1815 terugkeert naar Luyksgestel (T 153).

Van de drie bovengenoemde leerjongens van 1805 is er in 1826 nog één in het buitenland, terwijl van de bovengenoemde vier leden van de compagnie van 1806 er uiteindelijk nog twee in Denemarken zijn. Blijkbaar hadden deze teuten zich definitief in Denemarken gevestigd (zoals ook Hendrik Wils dat doet). Dit kunnen we al enigszins opmaken uit de aktes van deze teuten. Deze aktes zijn eigenhandig geschreven in een gebrekkig Nederlands, dat Deens aandoet, zoals : "Iker undergeschreven Fransis Cortens" en bij Lambert Melskens : "wegens in te neemere Leisè voor benoemde Capitael".

Deze laatste ondertekent een akte met een zegel en eigen stempel. Dit bewijst, dat de compagnie te Horssens in alles voorziet.

Na het overlijden van Fransis Hesemans op 2 maart 1826 wordt een bericht gezonden naar de erven Peter en Frans Cortens in Denemarken en Adriaan Groenen in Duitsland. Deze sturen een machtiging tot openbare verkoop van de nalatenschap met de volgende dagtekening :

Frans	: Nooresundbye bij Aalborg (Noord Jutland), 21 mei 1826
Peter	: Horeheidinge (Denemarken), 25 mei 1826
Adriaan	: Lemgo in het koninkrijk Pruissschen (bij Hannover), 26 mei 1826.

De rechtbank verleent toestemming tot de verkoop op 7 juli (de machtigingen moeten dan in Eindhoven zijn) en deze vindt plaats op 21 juli "ten woonhuize van weduwe Jacobus Hesemans, herbergierster" in Luyksgestel.

Het bovenstaande geeft enig idee hoe lang de post in die tijd onderweg is.

Bij Arnold Ververs, "koperhandelaar wonende binnen de stad Copenhagen", is de post zeer snel. Zijn brief is in Kopenhagen getekend op 10 juni 1830 en wordt te Eindhoven geregistreerd op 25 juni. Het dokument wordt in het Nederlands notarieel bekrachtigd door "August Clauswits ridder van Danneborg geheim Legations Raad en openbaar Notaris van de Koninglijke Residensiestad Copenhagen". Het is vermoedelijk per boot naar Nederland gegaan. De openbare verkoop, waarvoor de machtiging was geschreven, gaat door op 2 juli van datzelfde jaar.

Uit de lijst aan het eind van dit artikel kunnen we opmaken, dat behalve in Denemarken ook de handel in Duitsland bloeit in de jaren 1830.

In Denemarken wordt zoals bekend (T) in koper gehandeld. Uit Duitsland weten we dit niet. De enige nadere vermelding uit een notarisakte is :

"Willem Borrenbergen koperhandelaar".

Er wordt handel gedreven in Hamburg en in de "koninkrijken Beyeren, Saxen en Pruissschen". Hierbij valt het op, dat Bergeyk, Borkel en Schaft alleen handel drijven in Duitsland, terwijl voor Luyksgestel het zwaartepunt van de handel in Denemarken ligt (voor Denemarken zijn er 9 vermeldingen tegen 6 voor Duitsland).

Adriaan Lomans (leerjongen?) wordt in 1821 geloot voor militaire dienst en Lambertus Smolders krijgt f.325,— om "als plaatsvervanger weder te zullen in dienst treden voor Adrianus Lomans". Zijn broer Jan Lomans regelt het kontrakt (NA 1821/25).

Mellerichstad in Beyeren wordt 4 keer genoemd in de notarisakten (zie de lijst). Johan Groenen en Hendrik Lommelaars wonen er, en Hendrik Heuvelmans is er overleden in 1828. Blijkbaar is dit een centrale plaats voor de teuten uit Luyksgestel en misschien is er een magazijn geweest van waaruit de bevoorrading plaatsvond (analoog aan Horssens in Denemarken).

Vermoedelijk vormden de teuten in Duitsland een compagnie zoals ze dat ook deden in Denemarken met als thuisbasis Mellerichstad.

Wat betreft de plaatsnamen; dingelstad uit de lijst is waarschijnlijk Diemelstadt. Zo vinden we op de kaart, dat Westheim en Diemelstadt vlak bij elkaar liggen en 30 km ten oosten hiervan ligt ook het dorpje Altensted. Dit dorp is vermoedelijk het Altsted uit de lijst.

Helsted (zie lijst Bergeyk nr. 1) is waarschijnlijk Helmsted.

De plaatsnaam Köhten bestaat niet en misschien wordt hier de stad Göttingen bedoeld. (Göttingen ligt op 50 km van Diemelstadt en 100 km van Mellerichstad).

We hebben aan de lijst nog de namen toegevoegd, waarbij als beroep koopman wordt genoemd zonder nadere aanduiding. Misschien zijn dit teuten, maar het is waarschijnlijker dat het hier gaat om kooplieden die in de onmiddellijke omgeving of anders in Nederland of België handel dreven.

Zo bezit Jan van Gerwen "een winkelaaffaire" aan het kerkplein in Bergeyk, (Panken 1164), is Peter Tilburgs herbergier en hebben we de teut Hendrik Schoenmakers, die later in Faaborg woont.

Tot slot geven we nog voorbeelden die aangeven dat de bewoners van de Kempen soms ver over de grenzen van hun dorp heen keken. Zo hebben we de familie Geerits te Eersel. Volgens NA 1829/nr.14 "compareert Andries Geerits, herbergier woonachtig te Eersel voor zich zelve en mede

innestaande voor deszelfs broeder Jacobus Geerits kleermaker woonachtig te Parijs, Francis Geerits, koopman woonachtig te Köhten in Saxen en nog voor deszelfs zuster Anna Maria Geerits weduwe Hendrikus Vruyts koopvrouw wonende te Antwerpen"

Hendrik van Gulik woont te Wenen (NA 1821/99), terwijl Wouter Schoone op een Wener Congres is geweest en dure pruiken heeft geleverd (Panken, comp., blz.571).

Bergeyk, december 1978

D. Vangheluwe.

Literatuur :

met T wordt aangegeven het boek "De Teuten" onder redactie van W.H.Th. Knippenberg, Stichting Brabants Heem, 1974.

Bijlage 1.

Lijst van teuten uit Luyksgestel in de periode 1821-1850

1821	Hendrik Lommelaars	"negotieerende in Duitsland"	1)
1825	Lambert Melskens	"wonende te Horssen in het koninkrijk Denemarken"	2)
1826	Hendrik Lommelaars	"wonende te Mellerichstad in Beyeren"	3)
1826	Peeter Kortens	"wonende te Norresundbye in het koninkrijk Denemarken" (Aalborg)	3)
1826	Francis Kortens	"wonende te Ringsted in het koninkrijk Denemarken"	4)
1826	Adriaan Groenen	"negotieerende te Duitsland"	5)
1826	Johannis Jacobs	"wonende te Norresundbye bij Aalborg in het koninkrijk Denemarken"	6)
1826	Jan Groenen	"negotieerende te Denemarken"	7)
1827	Petrus Box	"negotieerende te Denemarken"	8)
1827	Adriaan Groenen	"negotieerende te Dingelstad in Duitsland"	9)

1828	Johannis Groenen	"wonende te Mellerichstad in Beyeren"	10)
1828	Peter en Francis Cortens	"negotieerende in denemarken"	11)
1828	Adriaan Groenen	"negotieerende in Duitsland"	11)
1830	Arnold Adriaan Ververs	"koperhandelaar wonende te Kopenhagen"	12)
1846	Cornelis Slagers	"wonende te Weile, sonder- mark in het koninkrijk de- nemarken"	13)

bron voor het bovenstaande gemachtigde of vertegenwoor-
diger

- 1) NA 1821/106 "de Heren Theodorus Maas, Francis Ver-
bunt en Jan Lommelaars, wonende te
Bergeyk"
- 2) NA 1825/116
- 3) NA 1826/ 34 & 75 Theodorus Maas
- 4) NA 1826/117 Andries Cortens, getekend, 25 mei,
Horeheidinge
- 5) NA 1826/117 Jan van der Sterren (de machtiging is
getekend te Lemgo in het koninkrijk
Pruisen)
- 6) NA 1826/138 Peter Jan Peters, herbergier te Luyks-
gestel
- 7) NA 1826/142 Cornelis Groenen
- 8) NA 1827/32
- 9) NA 1827/49 weduwe Jan Melskens en Jan van der
Sterren
- 10) NA 1828/1 Francis Verhagen
- 11) NA 1828/43 Andries Cortens
- 12) NA 1830/74 Leonardus van der Sterren
- 13) NA 1846/82 Mathijs Melskens

Bijlage 2.

Lijst van teuten uit Bergeyk, Borkel, Schaft en Eersel in
de periode 1821-1850

Bergeyk

1821	Hendrik Ooms	"koopman woonachtig te Ange- viller" (Metz, Frankrijk)	1a)
1821	Martinus en Francis Loverbosch	"kooplieden wonende te Hel- sted in Duitsland"	1)
1821	Willem Borrenbergen	"medenegotieerende in Duits- land"	1)
1821	Adriaan Lomans	"negotieerende in Duitsland"	2)
1823	Arnoldus van Ekert (het Loo)	"koopman in Duitsland"	3)
1826	Arnoldus van Ekert	"negotieerende in Duitsland"	4)
1826	Willem Borrenbergen	"wonende te Altsted in het ko- ningrijk Saxon, koperhandel- aar"	5)
1827	Johannis van Ekert	"negotieerende in Duitsland"	6)
1849	Francis Klessens	"handel drijvende in Duits- land"	7)

Borkel en Schaft

1821	Hendrik van Gulik	"koopman woonachtig te Weenen"	8)
1828	Peter Jan Jansen	"wonende te Erbelveld in het koninkrijk Pruischen"	9)
1829	Hogert Smets	"negotieerende in Duitsland"	10)

Eersel

1829	Francis Geerits	"wonende te Köhten in het koninkrijk Saxon"	11)
------	-----------------	--	-----

Overleden teuten

Hendrik Heuvelmans,	overleden te Mellerichstad, Beyeren in 1828	12)
Johannis Lenaerts,	overleden te Hamburg in 1828	13)
Willem van Gulik,	overleden vóór 1826	14)

Bijlage 2 (vervolg)

bron voor het
bovenstaande

gemachtigde of vertegenwoor-
diger

- 1a) NA 1821/124 Hendrik Ooms is zelf present
- 1) NA 1821/13 Cornelis Kuyken, getekend,
Bergeyk 1820
- 2) NA 1821/39 Jan Lomans broer van Adriaan
- 3) NA 1823/103
- 4) NA 1826/75 erven samen met Hendrik Lommelaars
- 5) NA 1826/106 en 123
- 6) NA 1827/122 Arnoldus van Ekert en zusters (Bergeyk)
- 7) NA 1849/32 Lambert Klessens (Bergeyk)
- 8) NA 1821/99 Johan Smets, bouwman te Schaft
- 9) NA 1828/7 Adam Schrijvers (Schaft)
- 10) NA 1829/41 Willem Smets en anderen (Achel en
Schaft)
- 11) NA 1829/14 Andries Geerits, herbergier te Eersel
- 12) NA 1828/67 Hendrik Lommelaars wonende te Mel-
lerichstad
- 13) NA 1828/136 geld overgemaakt door Hendrik Hubertus
Lommelaars aan Anna Margaretha Wahn,
weduwe Johannis Lenaerts en haar 2
kinderen
- 14) NA 1826/28 Catherina Lamperdin weduwe Willem van
Gulik wonende te Westheim koninkrijk
Beyeren draagt over een perceel heyde
en gagelveld gelegen te Schaft.

Bijlage 3.

Lijst met namen waarbij als beroep is opgegeven "koopman"
uit de notarisakten van Van Galen in de periode 1821-1850.

(tussen haakjes het jaar van de vermelding)

Luyksgestel

Martin Schoone	(1826)	Rumoldus van Eyndhoven	(1827)
Jan Rombouts	(1827)	Peter Hoeks	(1828, 1829)
Francis Rombouts	(1827)	Hendrik Schoenmakers	(1830)
Jacobus van Moll	(1827)	Peter Slagers	(1830)

Bergeyk

Jan van Gerwen		Hendrik Jansen	(1828)
Jan Lomans	(1821)	Erasmus Schoone	(1827, 1832)
Peter Tiburgs	(1821)	Theodorus Ermen	(1830)
Cornelis Kuyken	(1821, 1828)	Jan Tilburgs	(1830)
Govert Aarts	(1827, 1829)	Johannis Swinkels	(1846)

Westerhoven

Servaas Meulendijks	(1827, 1830)
Francis Verhagen	(1828, 1830)

Schaft

Hogaart Smets	(1827)
Johan Smets	(1821)

Borkel

Adriaan Verwyen	(1828)
Christiaan Verwijen	(1828)

Riethoven

Hendrik en Jan van Dijk (1821)

Vertrokken

Francis Bots, wonende te Warmond, Zuid Holland (1829)

K'NÈEN GEETE.

Mi noewjaor heb'w k'nèen geete en't wos ne goeie. Hij woag bekant tiejn pond, zo'ne groate wos't. 't Wos 'n moejer en die woo ik tóch op te ruime want in de zomer toen ie gejongd hoj hittie al z'n jong opgefréte en dè wos gin klènneghè want hij ho'r wel e stuk of fijftiejn. Ik zee tegen ons Triejn, den dieje zal'w mèr nie langer ophaawe en we zallen 'm tege noewjaor slachte, dan hedde mee wa in de pot. En zodoende. E vrèddeggenavond holden ik 'm öt z'n hok en naaiden ik 'm ne keer mee de pook aachter z'n orre. Ik bond e kortjen aon z'n aachterpoat' en hong 'm in de schop on 'n rib onder de panne. Dè's 't hèndegste ès g'n hen of e k'nèen slacht. Wa wos't toch ne vètte en ons Triejn zee ok, dèsse nog nie dik zo'ne malse geziejn hoj. Ze zee, snèt 'r mèr 'n dil vèt aaf, dè'k dè in de soep goj, en de lèver en't hart en nog zowa van dieje klène rommel. En dur hisse hévege goei soep van getrokke. Z'ne pels trok ik binnestebuite en dee'r wa strooi in en die laot ik nou dreuge vur den opkoaper. De dèrrem' en't binnewèrrek draaiden ik in 'n aaw krant, en dè lee ik èfkas op de stoep. Mèr terwèle dè'k m'ne rug e menuijt gedraaid hoj um m'n hand te waase, wos 'r denk ik nen hond mee van tussen öt. De krant laog in duujzend stukker op de grond en mi't geen 'r in gezeten hoj hi dieje verrekten hond lichtelek erregend noewjaor zittèn te fiste.

En zodoende heb'w mee noewjaor háveg k'nèen kannen ète, dè kande begrèpe. Ik hoj urst gèer nen bil gevat en toen nog enne. Ons Triejn nie, die gong urst die klèen skenkskes ommel aaf zitten te knaawe, want die is ommel bang dètter wa velorre velt. Ik zee, èt toch urst dè goei vlis op en gèeft dieje rommel on de kat. Mèr nee, ze zee, d'r öt mee katte en skupt ze onder d'r zweep! Want ze vond 't nog groate sunt en dè hoj ik nie moete zegge, want 't wos bèter dè'k die klènneghè mee ophollep. Ik zee, mèr gedomme nog nie henne, ès gé de rommel opèt dan móet ik de bille wel opète, go dur ommel zittèn te knaawe. Nee, zee ze, 't is nog groate sunt um urst 't lèkkerste te vatte en toen heb ik van èrremoei de kop mèr gevat, mèr ik zeg 't 'w, 't wos 'n hil ge-

pöllek. En lot me nou vijf menuujte lotter ons Bèt mee't haushaawe onverwochs op de middeg komme, en die hebben de rèest van't k'nèen vort opgeete. En wèllie hebbe vur ons aaige nog mèr 'n pan spèk gebakke. Ik docht, dur geeget k'nèen en ons Triejn en ik kozzen d'r henne gon zitten te kèke.

Saatersmiddegs gonget krèk inder mee de vlaoj. Ons Triejn hoj e paor vlaojbojems gebakke en dur appelmoes opgesmèerd en we hon toch nievel vollek verwocht want 'w dochte dè's ommel zèllef vollek zoo'n krège, en toen kwomp den enne nè den andere mee de jong. En toen z'ommel ne haus worre toen wos't k'nèen en de vlaoj op gedomme.

Toen ze ne haus gonge zin ze nog, bedankt vur de vlaoj en vur de skaoj en komt de koffie mèr is trughaole. En zodoende heb'w zèllef mee noewjaor mèr nen dreugen èrpel en 'n dreuge korst broad gevat. Nou gèef ik dur ommel niks um, want wa ka mé't verrekke. Mèr ik docht nog, ès ik 't bisje losgelaoten hoj, dan hoj ik 'r èffe veul van gekrege ès nou. Mèr dan hoj 'm meskien iemes anders opgefrete en nou hitter't aaige vollek toch nog plezier van gehad.

Ik docht be men aaige, zolleg noewjaor Peer.

J.H.C. Biemans.

Q u a t e r t e m p e r

Wanneer men asch op de hoofden heeft gelegd.

Als er veel van Finksteren wordt gezegd.

Wanneer men Kruisverheffing viert

en men Sinte Lucia's beeld versiert.

Woensdag, Vrijdag en Zaterdag na dezen

zal het altoos quateremper wezen.

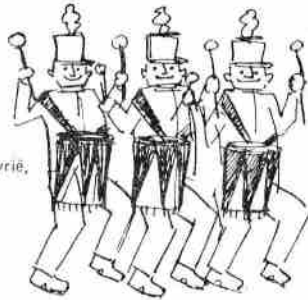
Mit:

EEN BUNDELTJE LIEDEREN

in de buurt van den Brembos saamgelezen
voor het merendeel van ouds gerenommeerd
en reeds veelmaals beproefd op de
werkkampen van BRABANTS HEEM.

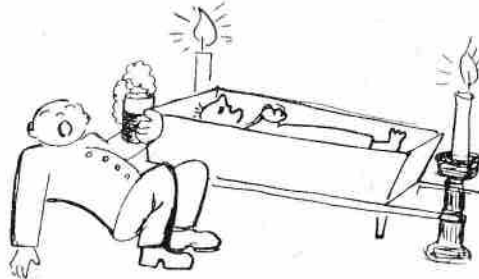
't HARMONIEKE VAN BERGEYK.

1. 't Harmonieke van Bergeyk
da spulde toch zo schon;
zij hebben saam geklonken,
zij hebben saam gedronken,
't Gerstebier van Kyrië, 't Gerstebier van Kyrië,
't Gerstebier van Kyrië eleison!

2. D'n bakker van Bergeyk,
die wordt toch nooit rijk,
want als ie heeft gebakken,
dan gaat ie er ene pakken
van 't gerstebier

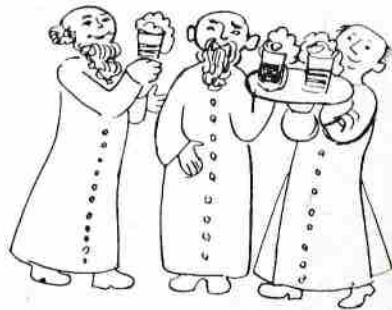
3. D'n dokter van Bergeyk,
die hee gin goei praktijk;
hij kan zo vlug nie wezen
of ze zijn al weer genezen
met gerstebier

4. De kuster van Bergeyk,
vergat 'ne keer 'n lijk;
hij was in slaap gezonken
hij had teveul gedronken
van 't gerstebier

5. Het raadhuis van Bergeyk,
dê is 'ne kelder rijk,
waarin de vroede vaderen
zich lessen na 't vergaderen
met gerstebier

6. Het urgel van Bergeyk,
is tien registers rijk
en zijn ze muuj van 't trappen
dan gaan ze door met tappen
van 't gerstebier

7. De paters van Bergeyk,
die lusten 'm gelijk
en bij de recreatie
drinken ze saam een glaasje,
van 't gerstebier

8. De brandweer van Bergeyk,
die is geen water rijk
en om 't vuur te stuiten
zijn ze toen maar gaan spuiten
met gerstebier

9. En in dè skôn Bergeyk,
lag 'k in de wieg te prijck,
en 'k was nog gene helle
of 'k begon al te bestellen:
Gerstebier

